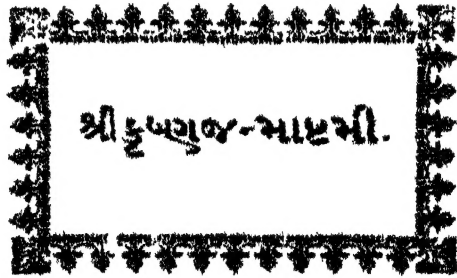


Reg No 1089

Shree Vaishnava Dharma

Mani Ratna Mala.

श्रीवैष्णव धर्ममणिरत्नमाला.



कृष्णे रताः कृष्णमनुस्मरन्ति ।
रात्रौ च कृष्णं पुनस्तथिता ये ॥
ते भिन्नदेहाः प्रविशन्ति कृष्णं ।
हविर्यथा मंत्रहु तंहृताशे ॥ पां०गौ ०॥

देवक-सत्री शास्त्री नर्मदाशंकर भाग्यशंकर-वचस्पतिरं.
संवत् १८९६ श्रीवैष्णव आष्टमी.

મુદ્રાત વિશાપીઠ મંથાલ
અમદાવાદ
સંસ્કૃતી કોપીરાઈટ-મંથાલ
૪૮૧૦
લક્ષ્યખિંદુ.

આ રત્નનું લક્ષ્ય, આયુઃક્ષણજ્વમાત્ર ન લવ્યતે હેમકૌટિભિઃ
કાવિ ॥ કરોડો માણુ સુવાર્ણુ આપીએ તથાપી એક ક્ષણુ
જેટલું પણ આયુષ્ય મલતું નથી માટે અમુક્ય આયુષ્યનો
અસત્ય માર્ગે વ્યય ન કરતાં જેમ અને તેમ પ્રભુની ભક્તિ કરી
સત્કર્મ કરી સદુપયોગ કરિ શકાય એજ છે.

લે. શાસ્ત્રી નં. ભાં. વલસાડકર.

વિષયાનુંકમણિકા.

૧	વૈષ્ણવ કાને કહેવા.	૧
૨	શિવવાસ થા માટે કરવો.	૩
૩	જન્માષ્ટમી નિર્ણય.....	૬
૪	જન્માષ્ટમી વ્રત.	૭
૫	વ્રતનો પ્રભાવ	૯
૬	અમર થવાનો ઉપાય	૧૧
૭	સદ્ગોષ્ઠ વચનમાળા.....	૧૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાવ્યશાસ્ત્ર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૮૧૦

વર્ગક

પુસ્તકનું નામ બેલગાવધમ્મીગિરિજાતમાર

વિષય ૫૨:૪૩

શ્રોગણેશાયનમઃ

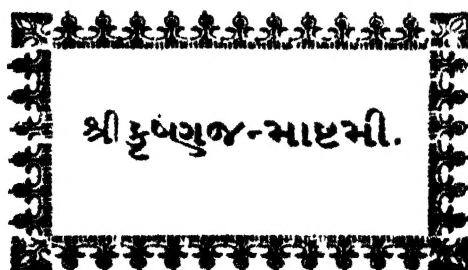
॥ વિજયતે શ્રીબાલકૃષ્ણઃ પ્રભુઃ ॥

ઐહિક અને પારલૌકિક કલ્યાણમાર્ગને ખતાવનારા
ધર્મરહસ્યને સ્પષ્ટ કરતી.

શ્રીવૈષ્ણવધર્મ મણિરત્નમાળા.

લેખક—તાંત્રી શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર બાનુશંકર વલસાડકર.

રત્ન—૩



વૈષ્ણવ કોને કહેવા.

ન ચલાતિનિજવર્ણધર્મતોયઃ સમમતિરાત્મસુહૃદ્વિપક્ષપક્ષે ।

નહરતિ ન ચ હન્તિ કિંચિદુચૈઃ સ્થિરમનસં તમવેદિ વિષ્ણુમક્તમ્ ॥

કે જે પોતાના વર્ણાશ્રમધર્મથી ચલાયમાન થતો નથી તથા જે
સત્સંગિઓ સાથે સુખી રાખે છે, કાંઈ વખત પણ બેઠાયુદ્ધિ રાખતો

નથી, પારકાનું દ્રવ્ય વિગેરે હરતો નથી તથા ક્રોધને હણતો નથી, અને જે સ્થિરમન રાખે છે તેને વૈષ્ણવ જાણવો. પ્રિયવાંચક ! એપરથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે જેઓ સંતોષિ છે, ઈદ્રિયોને નિયમમાં રાખનાર છે, સાત્ર જોલે છે, પાપાચરણ કરતા નથી, પત્રિત્રાથી રહે છે, અન્ય ધર્મનો તિરસ્કાર કરતા નથી અને પ્રભુની ભક્તિમાં સદા જે મગ્ન રહે છે તે વૈષ્ણવ. પરંતુ બહારથી ટોંગ કરનારા અંદર પાપવૃત્તિથી ભરેલા, આખો દિવસ અસત્ય પ્રપંચ મયવાતો કરનારા, દેવમંદિરોમાં દર્શનના નિમિત્તથી વિષયવાસનાઓને તૃપ્ત કરવા ભમનારા અને ધર્મનું રહસ્ય સમજ્યાવિના આમ તેમ દોડનારા એવાઓને વૈષ્ણવ ન કહેતાં વૈષ્ણવ-ધર્મને કલંક લગાડનારા જાણવા. કારણ પોતાને મોઢે પોતે વૈષ્ણવ છે એમ કહેવાથી વૈષ્ણવ બનાવું નથી. જેમ સોનાના અલંકારને આપણે સૌવર્ણ્ય (સુનાનો) અલંકાર કહીએ છીએ પણ ઢોખાંડથી બનાવેલી વસ્તુને સોનાનો અલંકાર છે એમ કહેતા નથી અને કહી પણ ન સકાય તેમજ શ્રીવિષ્ણુના ભક્ત વૈષ્ણવ બનવામાટે તેમના જેવા પોતાની સત્તાપ્રમાણે સાત્વિક ગુણો રાખવા જોઈએ. શાસ્ત્ર પણ કહે છે કે, દેવો ભૂત્વા દેવં યજેત્ । દેવતા જેવા થઇને દેવની ઉપાસના કરવી. માટે વૈષ્ણવ બનવા સદાચારપુરઃસર ધર્મપ્રમાણે રહેવું એ પ્રત્યેકનું કર્તવ્ય છે. જેઓ વેદ અને ધર્મશાસ્ત્રની આચારપ્રમાણે વર્તન રાખી સદાચાર પાળતા નથી તેવાઓ ભક્તિ કરે તો પણ તેના ઉપર પરમાત્મા પ્રસન્ન રહેતા નથી. એ શ્રીમગવાનજ પોતે વિષ્ણુપુરાણમાં કહે છે કે, ધૃતિસ્મૃતી મમૈવાશે યસ્તુ ઉલ્લંઘ્ય વર્તતે । આજ્ઞાલ્લેદી મમ દ્વૈષી ન મદ્ગ્જ્જોડપિ વૈષ્ણવઃ ।

વેદ અને ધર્મશાસ્ત્રમાં કહેલ ધર્મોશી મારી આચારનું જેઓ ઉલ્લંઘન કરીને વર્તે છે, તેને મારી આચારનું અલંકન કરનારો અને મારો તે

દેખી જાણવો. તે ઉપરથી મારો ભક્ત જાણાતો હોય તોપણ તેને વૈષ્ણવ જાણવો નહિ. માટે જો વૈષ્ણવ બનવું હોય તો સદાચાર પાળો, સાત્ય બોલો, કોઈની પણ નિંદા ન કરો. દેવ, બ્રાહ્મણ અને ગુરુ ઉપર શ્રદ્ધા રાખો તથા શુદ્ધ અંતાઃકરણી પ્રભુ ભક્તિ કરો.

ઊપવાસ—શા માટે કરવો?

—: ❧ :—

શાસ્ત્રકારોએ પ્રત્યેક કર્મના બે ફલો બતાવેલા છે. દૃષ્ટફલ અને બીજું અદૃષ્ટફલ. તેમાં કે કંટલાક કર્મોના દૃષ્ટફલ હોય છે અને કંટલાએકના અદૃષ્ટફલ હોય છે. દૃષ્ટફલ એટલે જે નજરોનજર જોઈ શકાય તે. જેમ કે અગ્નિને સ્પર્શ કર્યો હોય તો ઢાહ થાય, વિપ ાધું હોય તો મૃત્યુ થાય. એ, દૃષ્ટફલ અને જે કર્મ કરવાથી થતું ફલ આપણાથી ન જોઈ શકાય તે, અદૃષ્ટફલ. જેમકે, સ્વર્ગકામોઽશ્વમેધેન યજેત્ ॥ ૬૦ ॥ સ્વર્ગની ઇચ્છાવાળા એ અશ્વમેધ આદિ યજ્ઞો કરવા. હવે ઊપર કહી આવેલા બે ફલોમાંથી દૃષ્ટફલ અનુભવથી મેળવાય છે, પરંતુ અદૃષ્ટફલ મેળવવા સારું અદૃષ્ટફલ જનક યજ્ઞ આદિ કર્મ પ્રતિપાદક શાસ્ત્રોના વચનઉપર શ્રદ્ધા રાખી તે તે કર્મો જરૂર કરવાં. કારણ શાસ્ત્રકારોના પ્રત્યેક વચનોમાં ઊંડું મનુષ્યનું કલ્યાણજ સમાયતું હોય છે. જેમ કે, સર્વશ્રોહરં પ્રોક્તં નિશાયાં દધિમોક્ષનમ્ ॥ રાત્રીના જો દહીં ખાધું હોય તો ધરમાંથી સર્વ બક્ષી નાશ પામે છે. એ કહેવાનું કારણ રાત્રીનાં ચંદ્ર ઉદય થતો હોવાથી એ તરફ શીતલતાના પરમાણુઓ રહે છે વગી દરેક ઇદ્રિયો પણ દિવસના શ્રમથી મંદ બનેલી હોય છે તેમાં જો દહીં ખાધું હોય તો જરૂર જવર વીગેરે દોષો ઊત્પન્ન થયાવિના રહે નહીં. એ દોષો (દુઃખ) થી બચાવવાને બક્ષી નાશ થાય એવો શાસ્ત્રે બધ બતાવ્યો. જો સામાન્ય કલ્પું હોત તો તેથી જોયતી અશર ન થાય. એવોજ જેમાં

લાભ તથા પુણ્ય સમાચેષ્ટું છે એવો ઊપાસ દરેક પ્રતોમાં ધર્મશાસ્ત્રે કરવાનો કલ્પો છે ઉપવાસ એટલે સર્વ મોગ વિવર્જનમ્ ॥ સર્વે મોગોના ત્યાગ કરવે અને તે દિવસે કેવળ પ્રભુના ચરણામૃતનું પાન કરીને રહેવું એ ઉપવાસ. કે જે કર્યાથી ઉત્તમ પદ પ્રાપ્ત કરાય છે. વખતે શંકા થશે કે ઉત્સવોને દિવસે તો સારું સારું ભોજનજમી, આખો દિવસ આનંદમાં ગાળવો જોઈએ તો પણી તે દિવસે ઉપવાસ કરવાનું કેમ કહ્યું “ તેનું સમાધાન ” ઉપવાસ એ એક તપશ્ચર્યાનું અંગ ગણાય છે. પ્રભુના જન્માદિક પવિત્ર દિવસો ખીજ દિવસો કરતાં અતિ પવિત્ર ગણેલા છે. તેમાં જો ધ્યાન, તપ, અથવા સત્કર્મ કર્યું હોય તો તે જલદી ફલ આપે છે પરંતુ તે તે ક્રમોમાં આલસ્ય, ન થવા માટે તથા એકાગ્ર મન રહેવા માટે અનમક્ષણ્ય વિગેરે ઉપભોગો ત્યાગ કરવાના છે. કારણ નિરંતર વિપયોમાં લાગેલું મન નિરાકાર રહેવાથી (ન ખાવાથી) પોતાને વશ થાય છે એટલે જેમાં મનને જોડવું હોય તેમાં જોડી શકાય છે. જેમ આહાર ન મલવાથી ક્ષીણબલવારા વ્યાઘ્રને તેનો ખેલાડી જેમ દોરવાધારે તેમ દોરી શકે છે. વળી જેમ, મદિરા તેનું પાન કરનારને મદોન્મત બનાવી કોઈ પણ કાર્ય સફલ થવા દેતી નથી તેમજ અન્ન વિગેરે પદાર્થો ખાવાથી એક જાતનું શરીરમાં વિષ ઉત્પન્ન થાય છે જેનાથી શરીરમાં રહેલા સર્વ જ્ઞાનતંતુઓ જાડા બની કરવા યોગ્ય કાર્યમાં અશક્ત બને છે અને તેથી કાષ્ટકં મદિક દોષો ઉત્પન્ન થઈ સત્કર્મનો નાશ કરે છે. માટે ઉપવાસને દિવસે ઇન્દ્રિયનિયંત્ર કરવા તથા પ્રભુના ચરણકમલમાં બરોબર ચિત્તને સ્થાપન કરવા અન્નાદિકનો ત્યાગ કરવો (ઉપવાસ કરવો). પ્રતિ દિવસે પ્રભુના ચરણામૃતનું જ પાન કરી આખો દિવસ તેમના બજનમાં ગાળવો. અશક્તિવાનથી જો ન રહી શકાય તો થોડી સાલ્વિક ફલાહાર કરવી પરંતુ ઉપવાસ એટલે થોડુંથોડું દિવસે આવતી હજીણી, એવો અર્થ કરી તે દિવસે સારો સારો ભારી પદાર્થ બનાવી બેવડો ત્રેવડો ખાવો નહિ. ગીતામાં

શ્રીકૃષ્ણે અર્જુન પ્રતિ કહ્યું છે કે, વિષયા વિનિવર્તન્તે નિરાહારસ્ય દેહિ નઃ ॥ નિરાહાર રહેનારના સર્વે વિષયો (દુષ્ટ દોષો) નાશ પામે છે. વળી અવિષ્ય પુરાણમાં કહે છે કે, એપ્રમાણુ કેવલેમોપવાસેન તસ્મિન્જન્મ- દિને મમ । સપ્તજન્મકૃતાત્પાપાત્ મુચ્યતે નાત્રસંશયઃ મારાજન્માદિક પવિત્ર દિવસોએ ઉપવાસ કરવાથી સાત જન્મમાં કરેલા પાપથી મુક્ત થાય છે. એમાં સંશય કરવો નહિ. કેમ કે સંશયાત્મા વિનશ્યતિ ॥ ગી૦ ॥ શાસ્ત્ર- વચનો ઉપર અવિશ્વાસ રાખનાર નાશ પામે છે અને તેવા અર્ધ- દુગ્ધની ત્રિશંકુ જેવી નહિ આપર કેનહિ પેલેપાર તેવી ગતી થાય છે. હવે ઉપવાસ કરવાને કહેતું શાસ્ત્રાચન આયુર્વેદ (વૈદક) ને' પણ મળતું છે તે શું કે રોજ અન્ન જમવાથી શરીરમાં એક જાતનો અપચો થાય છે તેથી જીર્ણીજ્વરાદિક રોગો જન્મ પામે છે માટે, માસમાં બે ત્રણ દિવસ લંધન કરવું જોઈએ જેથી ઉદરનો અગ્નિ પ્રદિપ્ત થઈને અપચો ચારૂપ રહેલા મલને નાશ કરે છે એમ વૈદક શાસ્ત્રમાં પણ કહે છે કે લંધનં દોષનાશનમ્ । લંધન કરવાથી (ન જમવાથી) રોગો મટે છે. આ, લૌકિક દૃષ્ટિ છે અને ઉપવાસ કરવાથી પ્રભુનું પદ પ્રાપ્ત કરાય છે એ અલૌકિક અદૃષ્ટ દ્રશ્ય છે પ્રિય વૈષ્ણવ ? એપરથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે ઉપવાસ બે ફલને આપે છે એક તો શરીરની આરોગ્યતા કરે છે અને બીજું પુણ્ય આપી ઉત્તમ પદના અધિકારી બનાવે માટે ઉપવાસ કરેકે વ્રતોના દિવસે કરવો.

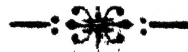
જન્માષ્ટમી વિર્ણય.

—:ૐ:—

શ્રીકૃષ્ણારોએ, શ્રીકૃષ્ણાષ્ટમી અને જન્માષ્ટમી એ બે વ્રતો જુદા માનેલા છે. તેમાંથી સમાનો (શ્રેયો), શ્રીકૃષ્ણજયંતિનું વ્રત કરે છે

અને વૈષ્ણવો જન્માષ્ટમીનું વ્રત કરે છે. શ્રી કૃષ્ણજયંતિ એટલે કૃષ્ણાષ્ટમી મહેવ્રત કહેવા રોહિણી યદિ । જયંતિ નામ સા પ્રેક્ષા ઉપોષ્યા સા પ્રાત્નતઃ ॥ જામિ પુ ૦ ॥ કૃષ્ણપક્ષની અષ્ટમીએ એક કલામાત્ર, પણ જે રોહિણી નક્ષત્ર થાય તો તેને કૃષ્ણજયંતિ જાણવી તેમાં પ્રયાતનથી ઉપોષણ કરવું. એ વચનને આધારે સ્માર્તો જયંતિવ્રત કરે છે. તેઓ સપ્તમીએ મધ્યરાત્ર વ્યાપિની અષ્ટમી હોય અને તે દિવસે થોડું પણ રોહિણી નક્ષત્ર હોય તો તે સાતે મનેજ વ્રત કરવાને યોગ્ય માને છે. કારણ તેઓ વ્રતાદિકમાં ઉદ્યાત્ તિથીનો આશ્રય લેતા નથી.

વૈષ્ણવોએ વ્રતોમાં ઉદ્યાત્ તિથિ લેવી.



કારણ જે તિથિ સૂર્યોદય વખતે એક કલાકે મુહુર્ત પણ જે હોય તો તેજ વ્રતાદિકમાં શ્રેષ્ઠ માનેલી છે એ માટે ભવિષ્યપુરાણમાં કહ્યું છે કે, વ્રતોવ-
વાલેસ્વાનાદી ઘડિકૈકારિ યા મહેત્ । ઉદયે સાતિથિર્માસ્યા વિપારિતાતુર્વેત્રુકે ॥
વ્રત, ઉપવાસ સ્નાન વિગેરે ક્રમોમાં જે તિથિ સૂર્યોદય વખતે એક ધડી પણ આવતી હોય તે લેવી અને પિતૃકાર્યમાં એટલે શ્રાદ્ધમાં મધ્યપાન્હ-
વ્યાપિની તિથિ લેવી, એ વિગેરે અનેક પ્રમાણે ઉદ્યાત્ તિથિ લેવાને માટે હોવાથી વૈષ્ણવોએ ઉદ્યાત્ તિથિમાં વ્રતો કરવા તેમજ જન્માષ્ટમી પણ ઉદ્યાત્ લેવીએ માટે શ્રી વલ્લભાચાર્યે
'તત્ત્વદીપનિગ્રંથ' માં તથા શ્રી ભાગવતની સુભોધિની ટીકામાં જણાવે છે કે, જન્માષ્ટમી તુ સૂર્યોદયાનંતર સપ્તમી ચેત્ તદા ત્યાજ્યા ।

સૂર્યોદય વખતે અને પછી જો સાતેમ હોય તો તે દિવસે જન્માષ્ટમી વ્રત ન કરવું. અને તે દિવસને ત્યાગ કરવો તે પ્રમાણે પદ્મપુરાણમાં કહે છે કે જો એક કલા, કાષ્ટા કે, મુદૂત પણ અષ્ટમી સૂર્યોદય વખતે હોય તો તેનામવાળી લેવી પણ સપ્તમીવાળી અષ્ટમી ન લેવી નવમીને દિવસે થોડી પણ આઠમ હોય તો તે સંપૂર્ણ આઠમ ગણાય છે વળી 'અમ્હવૈવર્તમાં' કહ્યું છે કે સાતેમવાળી આઠમનો વ્રતમાં ત્યાગ કરવો. રાહિણી નક્ષત્રવાળી પણ સપ્તમીના વેધવાળી અષ્ટમી જો હોય તો ન કરવી. આવા શાસ્ત્રોના પ્રમાણોથી વૈષ્ણવોએ જન્માષ્ટમીઆદિ વ્રતોમાં લંઘ્યાત્ તિથિ લેવી.

શ્રીકૃષ્ણજન્માષ્ટમી વ્રત.—

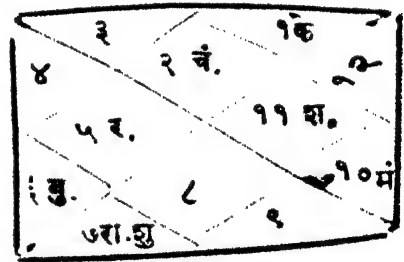
પ્રત્યેક શ્રાવણ કૃષ્ણ અષ્ટમીને જન્માષ્ટમી કહે છે

એ દિવસે જન્માષ્ટમી વ્રત કરવાનું છે. જ્યારે આ વિશ્વમાં અર્ધમનો અતિ વિસ્તાર થયો તેમજ સર્વે અધર્મ કૃત્યો કરનારા ન્યા, કપટી દૈત્યોએ રૂપિ, બ્રાહ્મણ અને બકતોના પુણ્ય કૃત્યોનાં નાશ કરવા માંડ્યો તથા કંસ જેવા ખત્ર રાજાઓના પાપકૃત્યના બારથી પૃથ્વી ખીડાવવા લાગી તે વખતે ધર્મનું રક્ષણ કરવા, પૃથ્વીને બાર ઉતારવા તથા પરિત્રાણાયણાધુનાં વિનાશાય ચ દુષ્કૃતાં ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સંમન્નામિ યુગે યુગે । શી૦ ॥ સન્નનોનું રક્ષણ કરવા દુષ્ટોનો નાશ અને ધર્મનું સ્થાપન કરવા યુગયુગમાં હું અવતારો ધારણ કરું છું. એ પોતાના પ્રતિજ્ઞા પત્રને તથા વસુદેવ અને દેવકીજીને પૂર્વજન્મમાં તેમને ત્યાં પુત્ર

રથે અવતરવાને આપેલા વચનને-વરદાનને સત્ય કરવા પરમાત્મા શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર ગતેર્ધરાત્રસમયે સુપ્તે સર્વજનેનિશિ । માદ્રેમાસ્યસિતેપક્ષેઽષ્ટમ્યાત્રદર્શ-સંયુજિ ॥ સર્વપ્રહરુમે કાલે પ્રસન્નહૃદયઃસયે । અવિ રાસંનિજ્ઞેનૈવ રુપેણ ભવનિ-પતે ॥ ભવિષ્યપુ૦ ॥ શ્રાવણમાસ કૃષ્ણપક્ષની અષ્ટમીને બુધવારે મંગલમય મધ્યરાત્રીના સમયે દેવકીજીથી પ્રગટ થયા તે વખતે સર્વે ગ્રહો શુભગતિ યુક્ત હતા, ઉત્તમ રેહીણી નક્ષત્ર અને વૃષભનો ચંદ્ર હતો જે વખતે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનો જન્મ થયો તે સમયે સર્વે દિશાઓ પ્રસન્ન થઇ. સર્વ જનોના રદથો આનંદમય અન્યા. એ અતિપુણ્યકર પ્રભુના જન્મ દિવસે

સર્વ જનોએ ઉપવાસ કરવો અને પરમાત્માની ભક્તિયુક્ત અન્તઃકરણ-થી ઉપાસના કરવી તથા ક્ષમા સત્ય દયા દાન શૌચમિદ્રિયનિગ્રહઃ દેવપૂજા ચ હવનં સંતોષઃસ્તેયવર્જનમ્ । એ દિવસે ક્ષમા રાખવી, સત્યતાથી રહેવું, પ્રાણિમાત્ર ઉપર કયા રાખવી, સત્પા-ત્રાને દાન આપવું, પવિત્રતા પાળવી,

॥ શ્રીકૃષ્ણજન્મચક્રમ્ ॥



ઈંદ્રિયનો નિગ્રહ કરવો, શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિમાનું પૂજન કરવું, હોમ કરવો, સંતોષ રાખવો અને ચોરી તિજે પાપકૃત્યો કરવા નહી. વળીએ દિવસે પોતાને ઘેરે તથા પ્રભુના દેવમંદીરમાં મોટો ઉત્સવ કરવોએમાટે શ્રીભગવાને શ્રીમાગવતમાં કહ્યું છે કે. મજ્જન્મકર્મકથનં મમ પર્વાનુમોદનમ્ । ગીતતાળકવચાદિજગોષ્ઠિભિર્મદગૃહોત્સવઃ ॥ મારા પવિત્ર જન્મ તથા કર્મનું વર્ણન કરવું. મારા જન્મઘટી તિજેરે ઉત્સવોને અનુમોદન આપવું. ગીત, નૃત્ય તથા વાદ્યો વગાડવા તથા મારી પવિત્ર કથાઓ જેમાં

(૯)

યતી હોય એવી સમાજોથી મારા મંદિરોમાં ઉત્સવ કરવો. યમ, નિયમ પાળવો, રાત્રીના ના જાગરણ કરવું અને મધ્યરાત્રીએ (જન્મ સમયે) ઘેરે અથવા મંદિરમાં જઈને પોતાની શક્તિપ્રમાણે ભેટ ધરી પ્રભુના દર્શન કરવા. દિવસના પ્રભુના ગુણગુવાદોનું શ્રવણ કરવું આ જન્મભ્રમીનું સર્વ પાપને ભરમ કરનારું ત્રણ બાલકથી આરંભી સંપૂર્ણ કરવું.

શ્રીકૃષ્ણનો જન્મ બ્રહ્માના બીજા પરાધીના શ્વેતવારાહ કલ્પમાં સાતમાં વૈવસ્વત મન્વતરમાં ૨૮ મહાયુગમાં હેલા દ્વાપરયુગના ૮,૬૪૦૦ વર્ષો ગયા પછી થયો હતો જેને હાલ ૫૧૧૪ વર્ષ થયા છે. પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણચંદ્રે અનેક પવિત્ર ચરિત્રો કર્યા છે જેનું વર્ણન કરવાને કાઠ પણ શક્તિવાન નથી તેમા આ ચરિત્રો મુખ્ય છે. આદૌ. દેવકીદેવગર્ભજનનં ગોપીગૃહે વર્ધનં માયાપુત્ર નર્જાવિતાપહરણં ગોવર્ધનો-દ્વારણમ્ ॥ કંસચ્છેદનકૌરવાદિહનનં કુંતીસુતાપાલનં એતત્ ભાગવતં પુરાણ-કથિતં શ્રીકૃષ્ણકીલામૃતમ્ ॥ પ્રથમ શ્રી દેવકીજીથી અવતાર ધારણ કરી પછી યશોદાજીને ત્યાં જુદી પામ્યાં ત્યાં બાધ્યાવસ્થામાં અત્યંત માયિક કૃત્ય કરનારી રાક્ષસી પ્રુતનાનો પ્રાણ હર્યો. પોતાના સંબંધિઓનું રક્ષણ કરવા અને ઈંદ્રનો ગર્વ હટારવા ગોવર્ધન પર્વત એક આંગળીથી ધારણ કર્યો. ખલ્લ એવા કંસનો નાશ કર્યો તથા અન્યાયિ કૌરવોનો ક્ષય કરીને પાંડવોનું રક્ષણ કર્યું. એ વિગેરે લીલાઓથી શ્રીમદ્ભાગવત ભરેલું છે એ જાણવા શ્રીમદ્ભાગવતનું શ્રવણ કરવું.

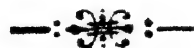
વ્રતનો પ્રસાવ.

પિશાચ યોનિથી સત્યજીતની મુક્તિ.

યસ્તુ મોહાન્ન કુરુતે યાતિ સંસારગઢ્ઢે ॥ જે મનુષ્ય અજ્ઞાનથી જન્માણીનું વ્રત કરતો નથી તે વારંવાર જન્મમરણરૂપી દુઃખ જે માંછે એવા સંસારને પામેછે એમાં એક પુરાતન એવો ઇતિહાસ છે કે અંબદેશમાં મિત્રજીત નામનો રાજા હતો તેને સત્યજીત નામનો માહાન્ તેજસ્વી, સત્ય માર્ગમાં રહેનારો પુત્ર હતો કે જે પ્રજાનુ મોતાની શ્રેણી માફક પાલન કરી નાના પ્રકારે તેની પ્રીતિ મેળવતો ધર્મથી રાજ્ય કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે વર્તવાતે સત્યજીતને મોતાના દુર્દેવના શોગથી એક વખત પાખંડિઓનો નારિતકોનો સમાગમ થયો અને તે ધણા દિવસ રહ્યો. તે પાખંડિ દુર્જનોના સમાગમથી તેની ધાર્મિક બુદ્ધિ નાશ થામી ને સ્વાર્થક જેવો નારિતક થઈ ગયો. દિવસે દિવસે અધર્મ કરવા લાગ્યો તેમજ વેદ, શાસ્ત્ર, પુરણની નિંદા કરનારો તથા આદ્યજી અને ધર્મનો બેધી મન્યો, એવિ રિતે કટથોક વખત જતાં કાળકરીને સત્યજીત મરણ પામ્યો તેને યમદુતો રસ્તામાં મારતા પીડાતા ચમરાળની પાસે લાઇ ગયા અને અનેક પાપો કરેલા હોવાથી માહાન્ બચકર નરકમાં નાખ્યો તેમાં તેણે અનેક પ્રકારના દુઃખો ભોગ્યા પછી કંઈ પાપો બાકી રહેલા હોવાથી પિશાચ થયો અને અતિ દુઃખ ભોગવા લાગ્યો એક વખત કુષાતૃષાથી પીડાતો પૃથ્વીમાં બટકતો તે, એક વણિકના શરીરમાં પેટા અને તેની સાથે મથુરા ગયો

ત્યાં પણ તેને સુખ ન મળ્યું કારણ, મથુરાના મંત્રવેતાઓએ મંત્રના બદલી વણિકના શરીરમાંથી નશાડયો. આપ્રમાણે રહેવાના સ્થાન વિના નો દુઃખ પામતો આમતેમ ભટકતો તે પિશાચ એક દિવસે રૂપિઓના આશ્રમમાં ગયો ત્યાં, પૂર્વ જન્મમના કેંક સત્કર્મથી જન્મ-શ્રમીનું વ્રત થતું જોયું તેમજ શ્રીહરીની પૂજના દર્શન કર્યો તે દિવસે રાત્રીના જાગરણ કર્યું એ પુણ્યથી તે સત્યજીત તત્કાલ શુદ્ધ મનવાળો અને નિષ્પાપ થઈ પ્રેતદેહને છોડી હતમ દેહને ધારણ કરીને વિષ્ણુના દુતે આણેલા વિમાનમાં બેસી ભગવાનની પાસે વૈકુંઠમાં ગયો. આવું હતમ જન્મ-શ્રમીનું વ્રત દરેકે કરવું. આ કથા ભવિષ્યપુરાણમાં શ્રીકૃષ્ણે યુધિષ્ઠરને કહી હતી.

અમર થવાનો ઉપાય.



રાગદ્વેષાદિનાં હંતાસોઽમૃતત્વાય કલ્પતે ॥

વિચયામૃત મશ્નુતે ॥ ર્દશાં ૩૦ ॥

અમર થવાનો ઉપાય એજ છે કે, શાસ્ત્રોની, સત્પુરુષોની અને ગુરુઓની ધાર્મિક આજ્ઞાપ્રમાણે સાધી, પ્રભુના ચરણારવિંદમાં મનને અનન્ય ભાવથી સ્થાપન કરવું અને રાગ, દ્વેષ આદિ દોષોવાળી વાસનાનો ત્યાગ કરવો. કારણ કામ, ક્રોધ, ભ્રમ આદિ દોષોરૂપી મણુકાઓ જેમાં પરત્વેલા છે એવી વાસના (તૃષ્ણા) રૂપી સોનાની માળા જેના કંઠમાં હોતી નથી એટલે જેઓ કામક્રોધ વિગેરે દોષોવાળી વાસનાનો જય કરે છે

(ત્યાગ કરે છે) તેઓને મૃત્યુ બાધ કરતું નથી. જેમ હાર આદિ અલંકારના ત્યાગકર્તાને ચોર મારતા નથી. એથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે સર્વે દેષોને, સર્વે વિધોને ઉત્પન્ન કરનારી વાસનાનો નાશ કરવો એજ મૃત્યુ તરવાનો ઉપાય છે, વાસના એટલે આટલું મારે ધન છે. હવે પછી એના કરતાં પણ વધારે મને મળશે, આને મેં હપ્પ્યો. હું ધણીજ ધનવાન છું. મારા જેવો કોણ છે. મને સર્વે વસ્તુ પામી તેમ કરવું જોઈયે. આનું અનિષ્ઠ જાય તો બહુ મારું એ પ્રમાણે નાના પ્રકારની શાસ્ત્રમાર્ગથી વિરહ ધમ્મી કરતી. એ વાસનાએ જેના મનમાં ઉત્પન્ન થઈ કે તરતજ કામ, ક્રોધ વિગેરે દેષો તે માણસને ઘેરી લેછે અને ઘેર દુઃખ આપિ તેનો નાશ કરે છે, માટે શાસ્ત્રચાનથી યુક્ત ભક્તિ રૂપી ખડ્ગથી વાસનાનો નાશ કરવો. હવે વાસના નાશ એનું નામજ વિદ્યા છે કે જે વિષયામૃતમરુતે ॥ ર્શાં ૭૦ ॥ વિદ્યા વડે-તત્ત્વવસ્તુના વિચાર વડે અમર થવાય છે. એમ ઉપનિષદમાં પણ કહ્યું છે. પ્રિય પાત્રિક ! તમારે જો અમર થવું હોય તો તૃણા વિનાના યર્ષને કામ, ક્રોધ આદિનો ત્યાગ કરો. એ માટે શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે, ત્રિવિધં નરકસ્યેદં દ્વારં નાશનમાત્મનઃ ॥ કામક્રોધસ્તથાભિમ-સ્તસ્માદેતન્નયં ત્યજેત્ ॥ હે અર્જુન, આત્માને નાશ કરનારા નરકના દ્વાર કામ, ક્રોધ અને લોભ આ ત્રણ છે માટે એ ત્યજેનો નાશ કરવો. કારણ, કામરૂપી ધણી જેને તિલની માફક પીગતી નથી તેને મૃત્યુ મારતું નથી જે રાગ, દ્વેષરૂપી હલાહલ ત્રિપથો મરપૂર છે અને મનરૂપી દરમાં રહે છે એવો લોભરૂપી અજમર જેને મળતો નથી તેને મૃત્યુ મારતું નથી. જે, ક્રોધરૂપી વડવાનલ અગ્નિ. જે વિવેકરૂપી જલનું પાન કરી જાય છે તે સરીરરૂપી સાગરમાં રહે છે તે જેને બાળતો નથી તેને મૃત્યુ મારતું નથી. માટે જેમ બને તેમ કામ ક્રોધાદિકનો ત્યાગ કરી સત્ય આચરણપ્રમાણે આવી પ્રભુની ભક્તિમાં મગ્ન રહો તો જરૂર અમર થશો.

(૧૩)

સદ્બોધ વચનમાળા.

—*—

૧. સત્કર્મ આદિ કાર્યો અહંતા મમતા છોડી કરવાં અને તેમાં ફક્ત ઇચ્છા ન રાખતાં તે પ્રભુને અર્પણ કરવાં.

૨. પરમાત્માની દૃઢ શ્રદ્ધાથી ભક્તિ કરવી. ભક્તિ કરનાર ઉપર પ્રભુ કોઈ વખત આપત્તિ આવવા દેતા નથી.

૩. અનન્ય ભાવથી ભજન કરનારની પ્રભુ પોતેજ ચિન્તા રાખે છે.

૪. હિન્નતિ ઇચ્છનારે, નિદ્રા, તાંદ્રા, ભય, ક્રોધ અને આલસ્યને તણ સદા સંજ્જનનો સંગ કરવો.

૫. હિન્નતિ ઇચ્છનારે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને માત્સર્ય એ છ મહા શત્રુઓને મિત્ર બનાવવા.

છ મહા શત્રુઓને મિત્ર બનાવવાની યુક્તિ.

ઉપર જણાવેલા છ શત્રુઓ મનુષ્યને ધર્મમાર્ગથી શ્રદ્ધ કરી વારંવાર જન્મમરણરૂપી ઉઝા ફૂવામાં નાખે છે. માટે એને મિત્ર બનાવી અશુભ ગતિએ જતા અટકાવી શુભગતિવાળા કરવા એ પ્રત્યેકનું કર્તવ્ય છે. . કારણ પોતાની હિન્નતિનું અથવા પડતીનું મનુષ્ય પોતેજ કારણ હોય છે. આત્મે વદ્યાત્મનો બંધુરાત્મે શરિપુરાત્મનઃ ॥ પોતેજ પોતાનો શત્રુ છે અને પોતેજ પોતાનો મિત્ર છે. માટે પોતાનું કલ્યાણ થવા, કામ આદિને શુભ ઉપયોગ કરતા શીખવું જીઓ,

૧. કામ (પ્રેમ) નો ઉપયોગ વિષયસુખે ભોગવવામાં, વ્યભિચાર કરવામાં, કે પાપકૃત્ય આચરવામાં કરશે તો જરૂર, કામ શત્રુ થઈ તમારી અધિગતી કરશે. માટે તેમ ન કરતા, સ્થાવર, જંગમ વિશ્વમાં વ્યાપીને રહેલા પરમાત્માને જોવામાં, તેમને મેળવવામાં, તેમને પ્રસન્ન કરવામાં અને તે પ્રભુની સાથે આધ્યાત્મિક રમણ કરવાને જો કામનો ઉપયોગ કરશે તો જરૂર એ કામ શત્રુતા છોડીને સંપૂર્ણ સહાય કરનાર મિત્ર થશે.

૨. ક્રોધનો ઉપયોગ ક્રોધનું અશુભ કરવામાં, ક્રોધને હણવામાં, રંકાને દુઃખ દેવામાં કે પ્રાણીહિંસામાં જો કરશે તો એ ક્રોધ શત્રુ થઈને તમારું અવસ્ય અહિત કરશે. પરંતુ તેમ ન કરતાં હું મનુષ્ય છું તો પછી સત્કર્મ કાં ન કરી શકું, સત્ય કેમ ન બોલી શકું, ઉત્તમ પદ કેમ ન મેળવું, કુવંપણુ એક મનુષ્યજ હતા અને તે વળી બાહ્યાવસ્થામાં હરિને તેમણે પ્રસન્ન કર્યા હતા, તેણે હું પણુ એક મનુષ્ય છું તો પછી તેમ કાં ન કરી શકું જરૂર મારે પણુ કાંઈ શુભ કરવુંજ જોઈએ. એ પ્રમાણે પોતાના વર્તનને સુધારવામાં ક્રોધનો ઉપયોગ કરવો. તો એજ, તમારો મિત્ર બની તમને પ્રભુનું કૃપાપાત્ર બનાવશે.

૩. લોભ નો ઉપયોગ દ્રવ્ય મેળવીતે નો સદુપયોગ નકરતાં તેમજનાં દ્રવ્યનો સંચય કરવામાં, પરંતુ દ્રવ્ય હરવામાં કે બેઠી કીર્તી મેળવવામાં જો કરશે, તો એ લોભ તમારો, શત્રુ થઈને નાશ કરશે. જેમ પક્ષીઓં જંગમાંનાં બેઠાં હાલુને, ખાવાના લોભથી તેમાં પેંશતાંજ નાશ પામે છે. માટે તેમન કરતાં દિવસે દિવસે પોતાના સત્કર્મો વધારવામાં શાસ્ત્ર અવધુ કરી તે પ્રમાણે વર્તવામાં, જ્ઞાન મેળવવામાં, અને સત્સંગ કરવામાં

જો લોભનો ઉપયોગ કરશે તો જરૂર એજ તમારો મિત્ર બનીને ઉત્તમ પ્રકારે આપશે.

૪. મોહ નો ઊપયોગ કાંઈ વસ્તુને જોઈ મોહ પામવામાં, તે મેળવવાતેનિ પાછળ ગાંડા ઘેલા થઈ નેકરવામાં, કરવાના કૃત્યો ન કરવામાં અને અકૃત્યો કરવામાં જો કરશે તો, એ મોહ શત્રુ થઈને જરૂર તમારો નાશ કરશે. જેમ ગીતથી કે ધંટા દિકના મોહક નાદથી મોહ પામી આકર્ષા. યેલા મૃગોનો પારધિ નાશ કર છે. માટે તેમ ન કરતાં પરમાત્માના શુભ પાછળ ગાંડા ઘેલા થવામાં, અહો તે કેવા અચિન્ત્ય શક્તિવાન છે કે જેમણે આ, નાનાપ્રકારની વિચિત્ર ઘટનાવાળું તેમજ જેમાં જલ, અન્ન, પૂલપુષ્પો ભરેલા છે એવું આ વિશ્વ નિર્માણ કર્યું છે અહો એ કેવા દયાળુ છે કે પોતાનો ભક્ત હોય વા અભક્ત હોય, પાપી હોય વા પુણ્યવાન હોય ગમે તે હોય પણ દરેકનું પોપણ કર છે એ પ્રમાણે તેમના શુભો જોઈ તેમ ને મેળવવા ગાંડા થઈ ફરવામાં જો એ મોહનો ઊપયોગ કરશે તો જરૂર એ મોહ મિત્ર બનીને તમને ભાગ્યવાન બનાવશે.

૫. મદ-(ગર્વ) નો ઉપયોગ હુબલવાન છું, હું અન્યથી ઘણા સુખી છું અન્ય મારે નાના પ્રકારના ભોગો છે, ઘણા માણસોનો હું ઉપરી છું. માર જેવો બીજો કોણ છે. એવી રીતે કરશે તો એ મદ શત્રુ થઈ, જરૂરત મને દુઃખો આપશે માટે તેમ ન કરતાં પારકાનું ભક્તું કરવામાં, પોતે સદ્વર્તન રખાવવામાં, અન્યની ઉન્નતિ કરવામાં જો મદનો ઉપયોગ કરશે તો જરૂર તમારાઉપર પરમેશ્વર પોતે પ્રમુત્ત થઈ.

૭-માત્સર્ય (દંર્ષા) નો અન્યની ઉન્નતિ નહિ જોવામાં, પારખાઈ શુભ થયું જોઈ નહિ રાજી રહેવામાં કે કાઈનું અહિત કરવામાં ઊપયોગ જો કરશે તો જરૂર એ માત્સર્ય શત્રુ થઈને તમારો નાશ કરશે. માટે

તેમ ન કરતાં અન્યના સદ્ગુણોને ભેદ તેથી પણ પોતાના સદ્ગુણો
 વધારવામાં બીજાની ઉન્નતિથી રાજી રહી તેથી પણ વધારે પોતાની
 ઉન્નતિ કરવામાં, દાન ધર્મ નહિં કરતા એવા પોતાના હાથબીપર, પ્રભુનું
 નામો આરણ્ય ન કરતી પોતાની જીભવા બીપર માત્સર્યનો બીપયોગ
 કરેલાં જરૂર એ માત્સર્ય તમારો મિત્ર થઈ ને ઇચ્છિત મનોરથો
 આપશે ॥ ૭૪ શાન્તિ:

ૐ સમાપ્ત. ૐ



શ્રીગદગંજન ઔષધાલયની અનુભવસિદ્ધ દવાઓ ।

કામેશ્વરી વટી.

કોઈ પણ કારણથી દુર્બલ થયેલી ધાતુને દૃઢ બનાવે છે, ક્ષીણ થયેલા પુરુષત્વને પાછું બક્ષે છે, શરીર મજબુત કરે છે રહેતા તેજદાર કરે છે, એકંદરે તમામ ધાતુવિકાસને નાણુદ કરી મનુષ્યને તનદુરસ્ત કરે છે. એકપાર અનુભવ (ખાતરી) કરો ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ ની કી. ર. ૨

ગર્ભાશયશોધિની વટી—યથા નામ તથા ગુણા: ।

સ્ત્રીઓના ગર્ભાશયના સર્વ રોગને મટાડી ગર્ભધારણ કરવાની શક્તિ આપે છે, પ્રજનને માટે પ્રયત્ન કરી નિરાશ થયેલાં ને આ ગોળીઓ એક આશીર્વાદસમાન છે, પેદાની દુખાવો, કળતર અનિશ્ચિત રૂતુ વિગેરેમાં ક્ષિત્તમ પ્રાપ્ત કરે છે. ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ ની કી. ર. ૧૧,

બાલુપોષિણી વટી.

બાળક રોગ રોગ ગળાતું જતું હોય, ઝડપ થતા હોય, છૂલું તાવ રહેતા હોય, ખાંસી છર્દી હોય તેમાં આ ગોળી અવશ્ય આપવા જેવી છે એનાથી એ રોગો બિલકુલ નાણુદ થાય છે અને બાલક મજબુત તથા દૃઢપુષ્ટ બને છે વળી એ ગોળી સારાં બાલકને પણ ચાલુ રાખવાથી કોઈ રોગ થતો નથી. ગોળી ૩૦ ની ડબ્બી ૧ ની કી. ર. ૧.

નેત્રાંજન.

આ અંજન સાચાં મોતી વાજીરેથી બનાવવામાં આવે છે. એ આંજવાથી નેત્રની તમામ બધા દુર થાય છે, આંખમાં ઠંડક વળે છે, દૃષ્ટિ તેજદાર થાય છે, વાંચનારાઓને માટે એ અંજન આશીર્વાદ જેવું છે, વળી આંખ, ડુલ, આંખ મળવી વાજીરે નેત્રરોગમાં એ અત્યંત લિપ્યોગી છે. ૦૧ તોલાની ડબ્બી ૧ ની કી. ર. ૧૧.

એ સિવાય અમારાં ઔષધાલયમાં બધારોગોની દવા ઓ મળે છે.

અંકલેશ્વર ગદગંજન ઔષધાલય,
શ્રી મોવર્ધનનાથજીના મંદીર
આગલ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી—

મણિશંકર માનુશંકર.

સહાયક શ્રેણી

પ્રથમ રત્નના સહાયક રા. રા. શેઠ મોનજી સુંદર
દ્વિતીય. " " રા. રા. શેઠ શ્રીકૃષ્ણદાસ.

વિશેષ.

આં, ત્રીતીય રત્નની છપામણી રા. રા. પરમ
શેઠ વલ્લભદાસ વિશ્વનદાસે પોતાના વડિલ બંધુ
દાસના. શ્રીકૃષ્ણ ચરણારવિંદવાસિંધમંપતિ, શ્યામામદના
કલ્યાણાય આપી છે. હવે પછી અન્ય તરફથી સહાયતા મળે
અતુર્ય રત્ન છપાવશે.

ડા. શુભેશ્વર ચક્રવર્તી.

દાહજીનીમલી, મોદીનોમાળો ચોથે હાથે,
શ્રીકૃષ્ણવધર્મ મણિરત્નમાળાં ધાર્યાલાય.

